

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Методичні рекомендації
до комплексного тренінгу
"Комплексний аналіз та оцінка
фінансового стану підприємства"
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

УДК 658.14/.17:005.52(07.034)

М54

Укладач М. М. Берест

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 8 від 21.12.2018 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Методичні рекомендації до комплексного тренінгу "Комплекс-М54 ний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства" для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. М. М. Берест. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 61 с.

Надано план та організаційну структуру тренінгу, виділено його змістовні блоки. Подано методичні рекомендації до виконання змістовної частини тренінгу. Розглянуто зміст самостійної роботи студентів у межах тренінгу, подано шкалу оцінювання за результатами його проходження, наведено рекомендації студентам щодо поведінкових і мотиваційних особливостей участі у тренінгу.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" й інших економічних спеціальностей усіх форм навчання.

УДК 658.14/.17:005.52(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2019

Вступ

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті визначила, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості, забезпечення високої якості освіти випускників вищої школи.

У відповідності до сучасної державної освітньої політики підготовка фахівців у будь-якій сфері має здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Це означає, що основними результатами діяльності освітніх закладів є не самі собою знання, вміння, навички, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, громадянсько-правовій, інформаційно-комунікативній та інших сферах життя. Вирішення цієї проблеми передбачає детальне обґрунтування змісту та використовуваних сучасних методів навчально-виховного процесу.

Сьогодні заклади вищої освіти готові впроваджувати сучасні педагогічні технології, популярними серед яких є комп'ютерне та дистанційне навчання, навчання з залученням інтерактивних методик, навчання за технологією тренінгу. Нові форми навчання розвивають нові відношення між викладачем і студентом, нові суб'єкт-суб'єктні стосунки. Саме групова форма роботи, що набула популярності у вищій школі, сприяє особисто-орієнтованому навчанню.

Педагогічну технологію можна розглядати як впорядковану систему дій, виконання яких приводить до досягнення поставленої мети, або як системний метод створення, впровадження і визначення цілого процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів. Отже, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів та регулятивів, які застосовуються у навчанні, і як реальний процес навчання.

Якщо розглянути більш об'ємне визначення технології як мистецтва, майстерності, вміння, сукупності методів оброблення, змін станів і конкретне визначення технології як сукупності прийомів, що застосовуються в якійсь справі, майстерності, мистецтві, то можна визначити основну особливість педагогічної технології. Педагогічна технологія – це продумана в деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального прогресу з обов'язковим застосуванням комфортних умов для викладача та студентів.

Особливої уваги як педагогічної технології, що допомагає формуванню комунікативних умінь, створенню доброзичливої атмосфери у спілкуванні на практично-семінарському занятті та при цьому забезпечує формування необхідних студенту компетентностей заслуговує методика тренінгу.

У ХНЕУ ім. С. Кузнеця у рамках процесу підготовки бакалаврів за спеціальністю 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" передбачається проведення тренінгу "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства". Тренінг входить до навчального плану та проводиться у 8 семестрі 4 курсу навчання студентів.

Мета тренінгу – розвиток у студентів сукупності професійно-орієнтованих компетентностей щодо діагностики фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства та формування аналітичних висновків і рекомендацій, спрямованих на забезпечення його стійкого розвитку.

Завдання тренінгу:

систематизація наявних теоретичних знань студентів;

переведення отриманих знань в уміння та компетентності через проведення фінансового аналізу конкретного суб'єкта господарювання;

розвиток у студентів навичок читання фінансової звітності підприємств;

набуття студентами практичних навичок розрахунків фінансових показників;

набуття студентами практичних навичок формування аналітичних висновків і рекомендацій;

розвиток професійних компетентностей студентів з обґрунтування прогностичних напрямів розвитку фінансової діяльності підприємства.

1. План-структура тренінгу з розподілом етапів і часу

Упродовж ХХ століття тренінг як засіб адаптації людини до професійної діяльності, перепрограмування поведінки та діяльності людини отримав широке визнання і впровадження у різні сфери людської діяльності. Сьогодні добре відомий досвід Лейпцигської (М. Форвег, Т. Альбер), Талліннської (Х. Міккін), Ленінградської (Л. Петровська, Ю. Ємельянов, С. Макшанов) шкіл. У 1993 році у Санкт-Петербурзі був створений Інститут Тренінгу, який розробив дворічну програму підготовки спеціалістів та п'ятнадцятиденну програму методичної підготовки, що сьогодні є популярною серед молоді.

Термін "тренінг" (з англ. train, training) має низку значень: навчання, виховання, тренування, дресирування. Існує багато визначень цього поняття. Детальної уваги заслуговує визначення тренінгу як групи методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності. Тренінг визначається і як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує в людини.

Тренінг є ретельно спланованим процесом надання чи поповнення знань, відпрацювання умінь і навичок, зміни чи оновлення певних ставлень, поглядів та переконань. Отже, у педагогіці співробітництва і розвивального навчання тренінг – це:

1. Нові підходи (співпраця, відкритість, активність, відповідальність).
2. Нові знання (інтенсивне засвоєння, уточнення).
3. Позитивні цінності, ставлення, ідеали.
4. Нові уміння та навички (ефективної комунікації, самоконтролю, лідерства, роботи в команді, уміння надавати й отримувати допомогу, аналіз ситуацій і ухвалення рішень).

Змістову структуру тренінгу "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства" наведено у табл. 1.

Змістова структура тренінгу

<p>Мета – розвиток у студентів сукупності професійно-орієнтованих компетентностей щодо діагностики фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства та формування аналітичних висновків і рекомендацій, спрямованих на забезпечення його стійкого розвитку</p>	Завдання	Змістові блоки	Очікувані результати
	Систематизація наявних теоретичних знань студентів	<i>Блок 1. Ознайомлення зі структурою тренінгу</i>	<p>Формування у студентів загальних понять щодо змісту та завдань тренінгу, компетентностей, що формуються в результаті його проведення</p> <p>Узагальнення сучасних підходів до проведення фінансового аналізу, переліку рекомендованих літературних та інформаційних джерел</p>
	Розвиток у студентів навичок формування та читання фінансової звітності підприємств	<i>Блок 2. Робота з фінансовою звітністю</i>	Формування інформаційної бази проведення аналізу (комплекту фінансової звітності суб'єкта господарювання)
	Набуття студентами практичних навичок розрахунків фінансових показників	<i>Блок 3. Проведення аналітичних розрахунків</i>	<p>Проведення експрес-аналізу за допомогою програмного продукту Audit Expert</p> <p>Розрахунок показників оцінювання фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства</p>
	Набуття студентами практичних навичок формування аналітичних висновків і рекомендацій	<i>Блок 4. Формування висновків та рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства</i>	Формування аналітичних висновків за результатами експрес-аналізу, поглибленого аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства
	Розвиток професійних компетентностей студентів з обґрунтування прогнозних напрямів фінансової діяльності підприємства		Розроблення прогнозних рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства та забезпечення його розвитку

Розглянемо детально зміст наведених блоків.

Блок 1. Ознайомлення зі структурою тренінгу.

1.1. Знайомство студентів з метою, завданнями та послідовністю їхнього виконання, переліком типових професійних компетентностей за навчальною дисципліною "Фінансовий аналіз" (додаток А), переліком компетентностей, що ними вони зможуть оволодіти після проходження тренінгу.

1.2. Короткий огляд сучасних підходів до проведення фінансового аналізу, огляд рекомендованих літературних та інформаційних джерел щодо методик аналізу, а також формування й оброблення фінансової звітності.

1.3. Узагальнення наявних теоретичних знань студентів з фінансового аналізу, знайомство з інформаційними технологіями, що будуть використовуватися під час тренінгу.

Блок 2. Робота з фінансовою звітністю.

2.1. Формування малих груп, мета діяльності кожної з яких – проведення фінансового аналізу конкретного суб'єкта господарювання.

2.2. Робота з офіційними інформаційними джерелами мережі "Інтернет" і базами даних щодо фінансової звітності суб'єктів господарювання.

2.3. Формування інформаційної бази проведення аналізу (комплекту фінансової звітності суб'єкта господарювання).

2.4. Презентація звітів щодо загальної характеристики підприємства – об'єкту аналізу.

Блок 3. Проведення аналітичних розрахунків.

3.1. Проведення експрес-аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання за допомогою програмного забезпечення.

3.2. Розрахунок показників оцінки фінансового стану підприємства за методиками, розподіленими між малими групами.

3.3. Розрахунок показників для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства за тими самими методиками.

3.4. Презентація та обмін отриманими результатами.

Блок 4. Формування висновків і рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства.

4.1. Формування аналітичних висновків за результатами проведеного експрес-аналізу.

4.2. Формування аналітичних висновків за результатами аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства.

4.3. Розроблення прогнозних рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства та забезпечення його розвитку.

4.4. Формування та оформлення загального звіту за результатами тренінгу.

Структуру залікового плану тренінгу наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Структура залікового плану тренінгу

№ п/п	Змістові блоки тренінгу	Кількість аудиторних годин
1	Ознайомлення зі структурою тренінгу	2
2	Робота з фінансовою звітністю	6
3	Проведення аналітичних розрахунків	6
4	Формування висновків і рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства	6
5	Захист звіту з тренінгу	2
	Усього	22

2. Організаційна структура тренінгу

Тренінг "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства" передбачає використання сучасних інтерактивних форм навчання. Розглянемо більш детально їхній зміст.

Інтерактивні методи загалом можна поділити на дві групи, де:

- 1) однією з сторін є викладач;
- 2) спілкування відбувається між студентами.

До першої групи можна віднести лекції з включеними бесідами, дискусіями, проблемні лекції, семінари-обговорення, семінари "питання – відповідь", дискусії з провокаційними запитаннями, консультації (особливо за дистанційного навчання), роботу через сайт-курс.

До другої відносять бесіди, дискусії, круглі столи, "мозковий штурм", групове вирішення конкретних ситуацій, ділові, рольові та дидактичні ігри, бізнес-симуляції, проекти, панельні вправи. В рамках тренінгу з фінансового аналізу пропонується використання обох груп методів, що надасть можливість забезпечити його максимальну ефективність з погляду формування у студентів визначених раніше компетентностей.

Організаційну структуру проведення комплексного тренінгу "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства" наведено у табл. 3.

Організаційна структура тренінгу

Змістові блоки тренінгу	Кількість аудиторних годин	Методики активізації процесу навчання	Зміст модуля	Матеріал	Тренер
1	2	3	4	5	6
Ознайомлення зі структурою тренінгу	2	Міні-лекція, банки візуального супроводження, презентація, рухавки	1.1. Знайомство студентів з метою, завданнями та послідовністю їхнього виконання, переліком типових професійних компетентностей, що мають бути отримані	Фліп-чарт, папір, різнокольорові маркери, скотч, ножиці, програма тренінгу, інформаційні матеріали, проектор, ноутбук, слайди	М. М. Берест
			1.2. Короткий огляд сучасних підходів до проведення фінансового аналізу, огляд рекомендованих літературних та інформаційних джерел		
			1.3. Загальне знайомство з методиками фінансового аналізу та інформаційними технологіями, що будуть використовуватися під час тренінгу		
Робота з фінансовою звітністю	6	Міні-лекція, кейс-метод, робота в малих групах, рухавки, презентація	2.1. Формування малих груп, мета діяльності кожної з яких – проведення фінансового аналізу конкретного суб'єкта господарювання	Фліп-чарт, папір, різнокольорові маркери, скотч, ножиці, ресурси мережі "Інтернет", інформаційні матеріали	М. М. Берест
			2.2. Робота з офіційними інформаційними джерелами мережі "Інтернет" – базами даних щодо фінансової звітності суб'єктів господарювання		
			2.3. Формування інформаційної бази проведення аналізу (комплекту фінансової звітності суб'єкта господарювання)		

1	2	3	4	5	6
			2.4. Презентація звітів щодо загальної характеристики підприємства – об'єкта аналізу		
Проведення аналітичних розрахунків	6	Кейс-метод, робота в малих групах, презентація, тестування, імітаційна гра, ділова гра, круглий стіл	3.1. Проведення експрес-аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання за допомогою програмного забезпечення	Фліп-чарт, папір, різнокольорові маркери, скотч, ножиці, ресурси мережі "Інтернет", інформаційні матеріали, проектор, ноутбук, слайди	М. М. Берест
			3.2. Розрахунок показників оцінки фінансового стану підприємства за методиками, розподіленими між малими групами		
			3.3. Розрахунок показників для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства за тими самими методиками		
			3.4. Презентація та обмін отриманими результатами		
Формування висновків і рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства, захист звіту з тренінгу	6	Кейс-метод, робота в малих групах, рухавки, презентація, тестування, круглий стіл, групові дискусії	4.1. Формування аналітичних висновків за результатами проведеного експрес-аналізу	Фліп-чарт, папір, різнокольорові маркери, скотч, ножиці, проектор, ноутбук, презентації, призи	М. М. Берест
			4.2. Формування аналітичних висновків за результатами аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства		
			4.3. Розроблення прогностичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності підприємства та забезпечення його розвитку		
	4.4. Формування, оформлення та захист загального звіту за результатами тренінгу				
	2				

У межах проведення тренінгу передбачається використання таких інтерактивних методів навчання:

1. Міні-лекція. Проводиться в рамках першого та другого змістових блоків тренінгу. Міні-лекція передбачає усний виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу та рекомендується для узагальнення різних розділів пройденого навчального матеріалу з курсу "Фінансовий аналіз" і повідомлення студентам відомостей про практичне застосування вивчених матеріалів та рекомендовані літературні й інформаційні джерела для проведення фінансового аналізу.

Мета проведення міні-лекції – подання навчальної інформації, установлення прямого зв'язку між викладачем і студентами, визначення напрямів роботи студентів під час тренінгу.

Завдання міні-лекції:

виділити й розкрити основні питання, що будуть розглядатися в рамках тренінгу;

мотивувати необхідність засвоєння матеріалу;

використовуючи всі переваги усного викладу (зокрема невеликі відступи з теорії фінансів, практики функціонування підприємств публіцистики, економічної теорії тощо), зробити акценти на основних положеннях тренінгу, наголосити на основних питаннях;

порадити студентам, як правильно користуватися інформаційними джерелами, теоретичними положеннями чи нормативними актами, на що саме необхідно звернути увагу, які питання потрібно проаналізувати, що слід вивчити в процесі самостійної роботи.

2. Кейс-метод. Використовується у межах другого, третього та четвертого змістових блоків тренінгу. Сутність методу полягає у використанні фінансової звітності конкретних суб'єктів господарювання для проведення спільного фінансового аналізу, обговорення та розроблення рекомендацій студентами за різними аналітичними напрямками.

Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему аналізу, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти під час проведення аналітичного дослідження.

Роботу над кейсом поділяють на два основні етапи: домашня самостійна робота й робота в аудиторії.

3. Робота в малих групах. Використовується у межах другого, третього та четвертого змістових блоків тренінгу.

Сутність роботи у малих групах полягає в тому, що члени команди одержують одне, спільне завдання, яке вони вирішують разом, у співпраці. У цьому випадку це завдання стосується проведення фінансового аналізу конкретного суб'єкта господарювання.

Використання "малих груп" у процесі тренінгу дає змогу структурувати його за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування, що є важливими для майбутньої професійної діяльності. В основі цього процесу є явище інтеріоризації – формування внутрішніх структур психіки під впливом факторів середовища діяльності. Саме в цьому явищі полягає причина такої тенденції: як студент проявляє себе в роботі малої групи, так, найімовірніше, він буде діяти й у професійному середовищі.

Група – сукупність осіб, які взаємодіють одна з одною так, що кожна з них впливає на інших і водночас відчуває їхній вплив на собі.

На роботу групи впливає ціла низка факторів: величина групи, її склад, згуртованість, групові норми й ролі тощо.

Особливості використання групової динаміки у вивченні економіки показано в табл. 4 і 5.

Таблиця 4

Ухвалення рішень у малих групах

Переваги	Недоліки
<ol style="list-style-type: none"> 1. Синергетичний ефект. 2. Педагогічний ефект. 3. Можливість різнобічного розгляду питання 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Більший час на ухвалення рішень. 2. Негнучкість. 3. Можливість ухиляння окремих членів групи від роботи. 4. Компромісне, а не найкраще рішення

Таблиця 5

Позитивні ролі в групі

Цільові ролі	Підтримуючі ролі
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ініціювання діяльності. 2. Пошук інформації. 3. Надання інформації. 4. Висловлювання думок. 5. Збір думок. 6. Аналіз альтернатив. 7. Координація діяльності. 8. Узагальнення результатів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заохочення до участі. 2. Забезпечення участі. 3. Установлення критеріїв. 4. Механічне виконання. 5. Відображення почуттів групи

Організуються "малі групи" на початку другого змістового блоку.

За допомогою викладача студенти об'єднуються в групи з використанням спеціальних інструментів тренінгу.

Використання "малих груп" у процесі тренінгу сприяє підвищенню його ефективності за рахунок синергетичного ефекту всіх інших методів і прийомів діяльності: дискусій, бесід, ігор, аналізу конкретних ситуацій, створення навчальних проектів.

З закінченням змістових блоків тренінгу відбувається захист складених студентами звітів, структура яких відповідає вказаним нижче вимогам та містить дані про підприємство, його фінансову звітність, проведені аналітичні розрахунки, наведені у вигляді аналітичних таблиць і графічного матеріалу, а також сформовані студентом висновки та рекомендації.

3. Методичні рекомендації з проведення змістової частини тренінгу

У рамках проведення тренінгу студенти виконують пошукові та розрахунково-аналітичні завдання, що відповідають його змістовним особливостям і спрямованості професійної підготовки бакалаврів зі спеціальності "Фінанси, банківська справа та страхування". Розглянемо детально сутність і зміст вказаних завдань та рекомендації щодо їхнього виконання.

Робота з джерелами мережі "Інтернет"

1. Пошук фінансової звітності підприємств як бази для проведення аналізу здійснюється за допомогою інформаційного ресурсу www.smida.gov.ua [20], що є єдиним інформаційним масивом даних про емітентів цінних паперів і зберігає в базах даних систематизовану інформацію про емітентів цінних паперів та професійних учасників фондового ринку України. Кожний студент отримує для аналізу підприємство, звітність якого наведена на цьому порталі. Вибір підприємства може здійснюватись за такими ознаками: галузь діяльності (промисловість, торгівля, будівництво), розмір (велике, мале, середнє (за обсягами діяльності)), регіон розташування.

У процесі формування інформаційної бази для проведення аналізу студент має:

- 1) знайти інтернет-сторінку підприємства;
- 2) скомпонувати загальну інформацію про нього – вид діяльності, місцезнаходження, тощо;
- 3) знайти, скопіювати до файлу та, відповідно, оформити фінансову звітність підприємства, а саме: Баланс (Форма № 1) та Звіт про фінансові результати (Форма № 2) (наведено у додатку Б). Період дослідження – 3 роки. Отримана інформація оформлюється у вигляді звіту за третім змістовим блоком тренінгу.

Проведення аналітичних розрахунків

Кожна група для проведення фінансового аналізу отримує відповідну методику, за допомогою якої й проводяться аналітичні розрахунки та формуються відповідні висновки щодо фінансового стану підприємства.

До таких методик відносяться:

1. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджене Наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України [26].

2. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки – Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки" [23].

3. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства (затверджені Наказом Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. № 1361) [22].

Студенти мають знайти в мережі "Інтернет" на відповідних порталах (сайт Верховної Ради України, сайт Міністерства економіки тощо) зміст наведених методик (кожна група – свою методику), оформити її у вигляді текстового документу та подати у вигляді частини звіту за третім змістовим блоком тренінгу.

Робота з програмним забезпеченням (Microsoft Excel, Audit Expert або іншим програмним продуктом аналогічної спрямованості за його наявності)

У рамках третього змістового блоку тренінгу студенти у групах проводять експрес-аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства за допомогою наявного програмного забезпечення. Робота з цим продуктом надає можливість швидко провести аналіз фінансового стану підприємства за його фінансовою звітністю. На основі даних балансу та звіту про фінансові результати будується аналітичний баланс, а також розраховуються 20 основних фінансових показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність, рентабельність та ділову активність підприємства. Ці дані дозволяють також оцінити динаміку зміни поточного фінансового стану підприємства та побудувати прогноз на найближчий період.

Звіт за результатами проведених аналітичних розрахунків з використанням програмного забезпечення також становить частину загального звіту за третім змістовим блоком тренінгу.

Розрахункові вправи

Відповідно до певної методики фінансового аналізу студентами проводиться розрахунок показників оцінки фінансового стану та фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства. Результат проведених розрахунків оформлюється у вигляді аналітичних таблиць та подається як частина звіту за третім змістовим блоком тренінгу.

Залежно від методики, якою користувався студент, йому необхідно заповнити такі таблиці:

1) для Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 – наведені у додатку В;

2) для Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки (Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки") – наведені у додатку Г;

3) для Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства (затверджені Наказом Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. № 1361) – наведені у додатку Д.

Формування аналітичних висновків і рекомендацій та захист звіту з тренінгу

У рамках четвертого змістового блоку тренінгу студенти формують аналітичну записку за даними звіту за третім змістовим блоком тренінгу. Вона має містити аналітичні висновки щодо фінансового стану досліджуваного підприємства та прогностичні рекомендації, спрямовані на удосконалення його фінансової діяльності й покращення фінансового стану.

4. Організація самостійної роботи студентів у межах тренінгу

Самостійна робота – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час. Самостійна робота студентів посідає вагомe місце у навчальному процесі, підвищує відповідальність студентів, формує в них навички працювати самостійно, здобувати знання, використовувати їх під час аналізу процесів, що відбуваються у навколишньому та індивідуальному світі. Ця робота дозволяє ефективніше активізувати пізнавальні, професійні мотиви студентів, розвивати творче мислення.

Мета СРС – сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодшої людини, сутність якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати та регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача. Завданнями СРС можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування за вирішення практичних завдань і виконання творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із предмета. Самостійна робота дає можливість студенту працювати без поспіху, не боячись негативної оцінки товаришів чи викладача, а також обирати оптимальний темп роботи та умови її виконання.

Організація самостійної роботи студентів з виконання завдань тренінгу має здійснюватися з дотриманням низки вимог, зокрема таких:

1) обґрунтування необхідності завдань загалом й конкретного завдання, зокрема, що вимагає виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності студентів;

2) відкритість і загальна оглядовість завдань. Усі студенти мають знати зміст завдання, мати можливість порівняти виконані завдання в одній і в різних групах, проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи, відповідність поставлених оцінок (адекватність оцінювання);

3) надання детальних методичних рекомендацій щодо виконання роботи (у якій послідовності працювати, з чого починати, як перевірити свої знання). За окремими завданнями студенти мають отримати пам'ятки;

4) надання можливості студентам виконувати творчі роботи, які відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань, не обмежуючи їхнє виконанням стандартних завдань;

5) здійснення індивідуального підходу з виконання самостійної роботи. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них (які творчо обдаровані, вимогливі, мають великий досвід практичної діяльності, навчання та роботи за кордоном тощо). Індивідуалізація самостійної роботи сприяє самореалізації студента, розкриваючи в нього такі грані особистості, які допомагають професійному розвитку;

6) нормування завдань для самостійної роботи, яке базується на визначенні витрат часу та трудомісткості їхніх різних типів. Це забезпечує оптимальний порядок навчально-пізнавальної діяльності студентів – від простих до складних форм роботи;

7) можливість ведення обліку та оцінювання виконаних завдань і їхньої якості, що потребує стандартизації вимог до вмінь майбутніх спеціалістів і розроблення комплексу професійно орієнтованих завдань. Для цього пропонуються такі типи завдань, які передбачають отримання матеріалізованого результату (продукту). Під час їхнього виконання формуються також особистісні риси студента;

8) підтримання постійного зворотного зв'язку зі студентами в процесі здійснення самостійної роботи, що є фактором ефективності навчального середовища.

Отже, самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Для реалізації самостійної роботи в процесі вивчення навчального предмета студенти виконують комплекс завдань різних типів відповідних рівнів складності.

Загалом, завдання для самостійної роботи студентів мають відповідати таким вимогам (за В. А. Козаковим):

1. Професійна результативність – формулювання завдання, яке має гарантувати формування хоча б одного професійного вміння в термінах і поняттях майбутньої спеціальності студента.

2. Продуктивність – передбачає отримання квазіпрофесійного продукту навчальної самостійної праці студента після завершення всіх дій з вирішення цього завдання.

3. Конструктивність – наявність визначеної структури завдання-задачі (мета, вихідні дані, умови, які їх зв'язують).

4. Когнітивність – перевага розумових дій над психомоторикою в процесі вирішення завдання.

5. Самостійність – переважна кількість дій студента має бути самостійною, що забезпечується переліком вихідних даних, умовами задачі та необхідністю отримання різноманітних квазіпрофесійних продуктів. Кожен з елементів завдання-задачі має спонукати студента до того, щоб він сам приймав рішення, порівнював умови, здійснював необхідний інформаційний пошук тощо.

Карту самостійної роботи студентів під час проведення змістових блоків тренінгу "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства" наведено в табл. 6.

**Карта самостійної роботи студента в рамках тренінгу
"Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства"**

Питання для самостійного опрацювання за змістовими блоками	Види самостійної роботи студентів	Кількість годин	Джерела опрацювання
Змістовий блок 1			
Огляд інформаційних джерел щодо методик та особливостей проведення фінансового аналізу в Україні	Пошук та оброблення інформаційних джерел. Підготовка до навчального заняття	4	Інформаційно-аналітичні матеріали, довідкова та нормативна література, ресурси мережі "Інтернет"
Змістовий блок 2			
Формування інформаційної бази проведення фінансового аналізу	Підготовка до навчального заняття	4	Статистична звітність, ресурси мережі "Інтернет"
Складання звіту з тренінгу	Підготовка звіту	2	–
Змістовий блок 3			
Проведення аналітичних розрахунків за даними досліджуваного підприємства	Проведення розрахунків, підготовка до навчального заняття	4	Статистична звітність, ресурси мережі "Інтернет"
Складання звіту з тренінгу	Підготовка звіту	2	–
Змістовий блок 4			
Формування рекомендацій, спрямованих на покращення фінансового стану досліджуваного підприємства	Формування рекомендацій, підготовка до навчального заняття	6	Статистична звітність, ресурси мережі "Інтернет"
Складання звіту з тренінгу	Підготовка звіту	4	–
Підготовка загальної презентації результатів тренінгу та захист звіту	Підготовка до презентації	4	–
Усього	–	30	–

Під час проведення самостійної роботи студента передбачається виконання таких її видів:

за ступенем самостійності виконання:

індивідуально самостійна;

під керівництвом викладача;

групова (колективно) самостійна;

за ступенем вибору:

обов'язкова;

вибіркова;

за місцем проведення:

аудиторна;

позааудиторна.

Самостійна робота студентів у ході проведення комплексного тренінгу передбачає:

систематизацію набутих знань із фінансового аналізу;

обов'язкову підготовку до кожного з етапів тренінгу;

обов'язкову участь у командній підготовці до формування аналітичних висновків і рекомендацій до покращення фінансового стану досліджуваного підприємства;

обов'язкову участь у підготовці звіту з тренінгу;

обов'язкову участь у підготовці та проведенні презентації звіту.

5. Система контролю та оцінювання результатів тренінгу, успішності навчання студентів

Контроль як управлінська функція є однією з найважливіших складових кожної діяльності, зокрема освітньої. Це важливий елемент управління навчальним процесом та забезпечення якості освіти. Перевірка й оцінювання навчальних досягнень студентів мають значний вплив на стимулювання їхньої ефективної пізнавальної діяльності. Контрольні заходи є складовими досягнення мети навчання – засвоєння певної сукупності предметних знань, умінь і навичок, формування відповідного рівня компетентності студента.

Перевірка навчальних досягнень студентів має велике виховне значення, оскільки стимулює їхню систематичну роботу, розвиває почуття відповідальності за результати навчання, що особливо важливо

в сьогоденні умовах. Контроль успішності навчання з урахуванням закономірностей психічного розвитку студентів на всіх його етапах стимулює розвиток у них пізнавальних процесів та емоційно-вольових якостей. Систематичний контроль успішності навчання є умовою руху вперед. Він формує уявлення студента про те, що він знає, що ним досягнуто, на що варто звернути увагу в подальшій роботі. Добре організований контроль на всіх його етапах допомагає викладачеві виявити навчальні здобутки кожного студента, розкрити причини поганого засвоєння окремих частин матеріалу та вжити раціональних заходів для виправлення недоліків у навчально-пізнавальній діяльності.

Процес контролю як комплексна система діяльності охоплює ряд елементів: стандартизація цілей, перевірка, оцінювання, облік. Комплексне оцінювання результатів навчальної діяльності студента в процесі тренінгу – це теоретично обґрунтована та практично апробована педагогічна система встановлення основних ознак, які характеризують сформовані в процесі тренінгу компетентності студента – майбутнього фахівця.

Метою комплексного оцінювання знань студентів є:

прояв і розвиток системи компетентностей майбутнього фахівця;
виявлення, перевірка та оцінка рівня здобутих знань, сформованих умінь і навичок;

порівняння фактичних результатів навчально-пізнавальної діяльності з запланованими, наперед установленими стандартами;

стимулювання цілеспрямованої систематичної, інтенсивної роботи студентів;

підвищення об'єктивності оцінювання;

одержання своєчасної інформації про стан засвоєння змісту програми на всіх етапах тренінгу;

залучення студента до всіх форм навчального процесу.

Організація процесу комплексної оцінки передбачає відповідь на такі принципи запитання:

1. Що перевіряти? (Які групи компетентностей, якостей, умінь чи навичок майбутнього фахівця мають бути сформовані в процесі навчання?)

2. Який навчальний матеріал потрібно перевіряти? (Які вузлові елементи бази знань мають бути засвоєні студентом? Які рівні засвоєння відповідають вимогам конкурентоспроможності?)

3. Коли здійснювати перевірку знань студентів? (Якою має бути періодичність контрольних заходів?)

4. Які форми та методи доцільно використати для об'єктивної перевірки? (Письмове чи усне опитування? Фронтальні чи індивідуальні форми роботи?)

5. Які засоби допоможуть здійснити ефективну перевірку? (Роздаткові матеріали, бланки документів, комп'ютерні програми, тести тощо)

6. Скільки часу має витратити студент на виконання контрольних завдань? Скільки часу потрібно викладачу для перевірки виконаних завдань?

7. За якою шкалою оцінювати результати перевірки? (П'яти-, сто-бальна чи інша система оцінювання?)

8. Як вести облік результатів у журналі та відомості? Як установити відповідність отриманих результатів і стандартів навчання?

Дидактичні умови ефективної організації комплексної діагностики сформованих компетентностей студента:

визначення обсягу матеріалу, що підлягає контролю;

цілеспрямований відбір навчального матеріалу з оптимальним розподілом різних видів робіт та їхньої послідовності;

чітка організація перевірки, оцінювання та обліку знань;

установлення ліміту часу, що відводиться на перевірку знань та оцінювання контрольних робіт, мінімізація трудомісткості контрольних заходів;

систематичність здійснення контрольних заходів;

установлення єдиної системи вимог – стандартизація контролю;

створення умов для самопідготовки, самоконтролю, індивідуальних консультацій;

стимулювання самостійної роботи студентів;

розширення варіативності завдань і способів реалізації контролю;

адекватність завдань сучасним умовам господарювання;

обґрунтований вибір методу контролю та розроблення відповідного інформаційно-методичного забезпечення.

Підсумкове оцінювання роботи студентів під час тренінгу здійснюється тренером індивідуально у формі заліку за 60-бальною системою, що потім трансформується згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів університету в систему оцінювання за шкалою ECTS. У ході тренінгу викладачем оцінюється індивідуальна та командна робота студентів.

Об'єктами підсумкового оцінювання роботи студентів під час тренінгу є:

індивідуальна особиста участь кожного студента в усіх чотирьох змістових блоках тренінгу;

звіт за результатами участі у тренінгу, підготовлений групами відповідно вимогам до його структури, змісту та повноти;

презентація звіту за результатами участі в тренінгу;

індивідуальна активність кожного зі студентів під час всіх змістових блоків тренінгу.

Критерії оцінювання роботи студентів під час тренінгу наведено в табл. 7.

Таблиця 7

Критерії оцінювання роботи студентів

Критерій	Максимальна кількість балів	Коментар
Індивідуальна активність студента під час етапів тренінгу	15	Активна участь у всіх етапах тренінгу. Формулювання важливих для з'ясування сутності запитань. Пошук відповідей на проблемні запитання. Сприяння командній роботі
Індивідуальна особиста участь студента у всіх чотирьох блоках тренінгу	20	20 балів – за умов присутності на всіх блоках тренінгу. 15 балів – за умов присутності на трьох блоках тренінгу. 10 балів – за умов присутності на двох блоках тренінгу. 5 балів – за умов присутності на одному блоці тренінгу
Звіт за результатами участі у тренінгу	50	Повнота звіту згідно зі структурою. Правильність розрахунків. Структурованість інформації. Наявність адекватних висновків
Презентація звіту за результатами участі у тренінгу	15	Структурованість презентації. Яскравість презентації. Дотримання відведеного на презентацію часу. Чіткі та лаконічні відповіді на запитання

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 8).

Оцінювання тренінгу

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
A	90 – 100	Відмінно
B	82 – 89	Добре
C	74 – 81	
D	64 – 73	Задовільно
E	60 – 63	
FX	35 – 59	Незадовільно
F	1 – 34	

6. Методичні рекомендації студентам щодо поведінкових і мотиваційних особливостей участі у тренінгу

Ефективна підготовка до тренінгу є сумою декількох складових: взяття відповідальності за ваш персональний результат тренінгу; постановка/конкретизація цілей участі; розуміння структури тренінгу, його відмінних рис і тих можливостей, які будуть у вас у ході занять для реалізації ваших цілей.

Тренінг для вас почнеться з того моменту, коли ви усвідомлюєте особисту відповідальність за його результат. Усвідомлення відповідальності передбачає активні дії. Для початку непогано б сформулювати для себе мету участі в тренінгу, у чому вам допоможуть анкета учасника тренінгу і передтренінгове інтерв'ю.

Анкета переважно містить питання, спрямовані на уточнення ваших очікувань, а також пропозиція привести приклади скрутних для вас ситуацій за темою майбутнього тренінгу. Так, якщо ви плануєте брати участь у тренінгу "Управління командою", вам запропонують навести приклад важкої для вас ситуації в роботі з командою. Намагайтеся описати конкретний випадок. Це дозволить тренеру врахувати ваш запит ще до того, як на основі вашого прикладу тренер розробить ділову гру й ви зможете "проробити" важку ситуацію в ігровій взаємодії. Анкета – не формальність, уже саме заповнення анкети дозволяє зосередитися на майбутньому тренінгу і, у першому наближенні, конкретизувати цілі участі.

Наведемо кілька прикладів ефективної та неефективної постановки цілей із передтренінгових анкет учасників тренінгу за темою "Майстер ділового спілкування".

"Удосконалити свої комунікативні здатності", "Навчитися прояснити потреби клієнта" – неефективно – мета відсутня або не усвідомлюється в достатньому ступені.

"Спілкуватися ефективно, ефективніше проводити зустрічі й переговори", "Вивчити техніки аргументації й вибрати ту, що більше мені підходить. Так само цікавить техніка коректної відмови", "Навчитися вести переговори", "Навчитися працювати з погрозами та тиском партнера по спілкуванню, залишаючись при цьому професіоналом, домагаючись необхідного результату й зберігаючи дорогоцінні нервові клітки" – ефективно – мета усвідомлюється та є конкретизованою.

Формулювання з першого прикладу говорять про інтерес до теми ділового спілкування та розвитку відповідних здатностей, але не містять конкретики, і цілями не є. Коли очікування розмиті та представлені у свідомості у вигляді "довідатися щось нове по темі тренінгу", "мені все цікаво", учасник тренінгу часто займає вичікувальну позицію "можливо буде щось цікаве". Подібна пасивна позиція не сприяє результативній участі в тренінгу.

З іншого боку, чим чіткіші цілі, які ви ставите перед собою, беручи участь у тренінгу, тим більше це допомагає вам і тренерів сконцентруватися на їхньому досягненні. Тренер, чітко розуміючи ваші цілі, стає для вас надійним партнером. Він знає, на що звернути увагу під час розгляду того або іншого питання, у ході відпрацювання тої або іншої навички, щоб допомогти вам просунути в бажаному напрямку.

Залежно від теми тренінгу, конкретизовані запити можуть виглядати так: "одержати відповідь на питання про ...", "вивчити та випробувати техніки аргументації", "вивчити власний стиль керування", "усвідомити й проаналізувати, як я продукую власний стрес, щоб надалі від нього позбутися", "освоїти техніку надання зворотного зв'язку підлеглим" і тощо.

Якщо ви добре розумієте свої потреби, чітко поставили для себе цілі на тренінг і відчуваєте, що саме ви значною мірою відповідаєте за їхнє досягнення, то наступний крок – розібратися у тому, як у ході майбутнього тренінгу вам потрібно діяти, щоб просунути в напрямку бажаних цілей. Для цього вам буде потрібна інформація про майбутній тренінг, яку ви маєте право одержати, а тренер зобов'язаний надати.

Так, до тренінгу ви маєте право одержати інформацію про: а) цілі тренінгу; б) професійну підготовку тренера; в) використовувані методи й основні тренінгові процедури; г) правила поведінки; д) дії, які будуть сприяти досягненню вами ваших персональних навчальних/розвивальних цілей.

Користю від тренінгу є можливість зрозуміти, якими перевагами ви володієте, здобуваючи вищу економічну освіту, як ви можете це використати на власну користь та які ваші переваги на ринку праці як молодого фахівця. Також ви можете отримати допомогу і в інших питаннях. Наприклад, з'ясувати, де ваші знання та здібності будуть найбільш ефективно використані. Простіше кажучи, хто з роботодавців буде готовий платити вам найбільшу зарплатню за виконану вами роботу. Але для цього не достатньо показати успішний диплом про закінчення університету.

В умовах сьогодення ви маєте навчитись продавати свій розум і певні здобутки, навчитись вести ефективні переговори з цих питань, тому, відвідуючи лише заняття в університеті і не розвиваючи свій трудовий потенціал, вам навряд чи вдасться отримати в майбутньому бажану посаду. Щоб праця перетворювалась у творчість, необхідно робити усвідомлений вибір, відповідно до своїх нахилів і особливостей характеру. Та все ж слід пам'ятати, що все залежить від вас, від усвідомлення вами ваших власних цілей і від тих зусиль, що ви будете докладати для досягнення цих цілей. Немає нездібних людей, є люди, що займаються не своєю справою.

Висновки

Тренінг як нова педагогічна технологія вбирає у себе зміст усіх визначень цього поняття, охоплює різноманітні методи та прийоми. Тренінг допомагає в організації та проведенні навчального процесу, створює комфортні умови для співпраці вчителя й учнів, викладачів і студентів, виявляє майстерність педагогів. У наведених рекомендаціях розглянуто особливості проведення тренінгу "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства". Так, визначено мету та завдання тренінгу, показано місце тренінгової діяльності у навчальному процесі, практичній підготовці фахівця зі спеціальності "Фінанси, банківська справа та страхування", надано перелік компетентностей, що формуються у студента після проходження тренінгу.

У основній частині роботи наведено план-структуру тренінгу з розподілом змістовних блоків, наповнення його змістом (перелік вправ, завдань, технологій). Організаційно-методичне забезпечення якості тренінгової діяльності, наведене в роботі, містить підхід до організації самостійної роботи студентів та характеристики системи контролю та оцінювання результатів тренінгу, успішності навчання студентів. Також у роботі надано методичні рекомендації учасникам тренінгового навчання з врахуванням специфіки професійної підготовки, навчальної дисципліни, теми, а також їхніх поведінкових і мотиваційних особливостей.

Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю сутністю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг, перш за все, орієнтований на запитання та пошук. На відміну від традиційних тренінгові форми навчання повністю охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної й інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо, що й обумовлює перспективи їхнього подальшого використання в процесі освітньої діяльності.

Рекомендована література

Основна

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / О. Я. Базилінська. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів : магістерський курс [навч. посіб. в 2-х т.]. Т. 1. Фінансовий менеджмент бізнес процесів / І. М. Вахович. – Луцьк : СПД Ж. В. Гадяк, друкарня "Волиньполіграф"™, 2013. – 604 с.
3. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности / О. Кононенко, О. Маханько. – Харьков : Изд-во "Фактор", 2012. – 208 с.
4. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
5. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Б. М. Литвин, В. М. Стельмах. – Київ : Хай-Тек Прес, 2008. – 336 с.
6. Серединська В. М. Економічний аналіз : навч. посіб. / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль : Вид-во "Астон", 2010. – 624 с.

7. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / [М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька]. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.
8. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
9. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / О. О. Шеремет. – Київ : Кондор, 2011. – 196 с.
10. Шиян Д. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Д. В. Шиян, Н. І. Строченко. – Київ : Вид-во "А. С. К.", 2003. – 240 с.
11. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – Київ : ЦНЛ, 2006. – 528 с.

Додаткова

12. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента (в 2-х т.). Т. 1 / И. А. Бланк. 2-е изд. перераб. и доп. – Киев : Ника-Центр, Эльга, 2004. – 624 с.
13. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахович-мл. ; пер с англ. – Москва : ООО "И. Д. Вильямс", 2010. – 1232 с.
14. Грачев А. Н. Финансовая устойчивость предприятия. Критерии и методы оценки в рыночной экономике / А. Н. Грачев. – Москва : Издательство "Дело и сервис", 2010. – 208 с.
15. Гриценко Л. Л. Дискримінантна модель діагностики банкрутства малих підприємств / Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, А. А. Губар // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5 (95). – С. 256–262.
16. Матвійчук А. В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу / А. В. Матвійчук // Вісник НАН України. – 2010. – № 9. – С. 24–46.
17. Михайлюк О. Як читати та аналізувати фінансову звітність : посібник для членів наглядових рад та керівників акціонерних товариств / О. Михайлюк. – Київ : Міжнародна Фінансова Корпорація, 2004. – 108 с.
18. Райковська І. Т. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану в діяльності промислових підприємств / І. Т. Райковська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2009. – № 4 (35). – С. 136–142.
19. Хелферт Э. Техника финансового анализа / Э. Хелферт : пер. с англ. ; под ред. Л. П. Белых. – 10-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 640 с.

Інформаційні ресурси

20. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 року зі змінами та доповненнями, в ред. від 03.01.2017 року. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

22. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. № 1361). – Режим доступу : <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-metodichnih-rekomendacii-shodo-vijavle-doc39053.html>.

23. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06>.

24. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

25. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 "Консолідована фінансова звітність" [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 року № 628. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>.

26. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>.

27. Про затвердження Положення (стандарту) обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 року № 39 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 24.01.2011 року № 25) (зі змінами). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.

Додатки

Додаток А
Таблиця А.1

Компетентності, набуті студентами в результаті проходження тренінгу "Комплексний аналіз та оцінка фінансового стану підприємства" за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках тренінгу	Пререквізити	Знання	Уміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Здатність до визначення змісту, цілей, методів та інструментів фінансового аналізу	Сутність понять підприємство, аналіз, фінансова діяльність суб'єктів господарювання	Розуміння сутності, класифікаційних аспектів і сфери використання фінансового аналізу, знання методів та інструментів фінансового аналізу	Уміння виділяти цілі фінансового аналізу залежно від його суб'єктів та їхніх інформаційних потреб, уміння обирати адекватний інструментарій	Ефективно визначати інформаційні потреби та цілі проведення фінансового аналізу	Урахування організаційно-правової форми та особливостей функціонування підприємства під час вибору цілей, методів та інструментів аналізу
Здатність до адекватного та коректного використання фінансової звітності підприємства як інформаційної бази фінансового аналізу	Склад бухгалтерської звітності, основи бухгалтерського обліку	Знання складу та змісту компонентів фінансової звітності підприємства	Уміння формувати, читати та використовувати фінансову звітність підприємства для виконання аналітичних процедур	Формувати та презентувати фінансову звітність підприємства	Адекватне та коректне використання фінансової звітності підприємства як інформаційної бази фінансового аналізу

Закінчення додатка А
Закінчення табл. А.1

1	2	3	4	5	6
Здатність до проведення оцінки майнового стану суб'єкта господарювання	Склад основних фондів та оборотних коштів підприємств	Знання сутності, складу та структуру активів підприємства. Методичні підходи до аналізу майна підприємства	Уміння розраховувати показники майнового стану підприємства; проводити експрес-аналіз майна підприємства	Формувати аналітичні висновки щодо стану майна підприємства	Оцінка динаміки та структури майна підприємства. Розрахунок коефіцієнтів оцінки майнового стану суб'єкта господарювання
Здатність до проведення оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства	Сутність та джерела виконання зобов'язань підприємства	Знання сутності понять "ліквідність" і "платоспроможність", видів ліквідності, методичних підходів до оцінювання ліквідності	Уміння розраховувати коефіцієнти ліквідності підприємства; вміння проводити оцінку ліквідності балансу	Формувати аналітичні висновки щодо рівня ліквідності та платоспроможності підприємства	Оцінка рівня ліквідності та платоспроможності підприємства
Здатність до проведення оцінки рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання	Види капіталу підприємства. Підприємство як система	Знання змісту поняття "фінансова стійкість". Знання факторів, що на неї впливають і розуміння механізмів їхнього впливу	Уміння розраховувати коефіцієнти фінансової стійкості; визначати тип фінансової стійкості	Формувати аналітичні висновки щодо рівня фінансової стійкості підприємства	Оцінка рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання
Здатність до проведення оцінки прибутковості суб'єкта господарювання	Поняття та фактори, що впливають на прибуток та витрати підприємства	Знання складу та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Особливості аналізу фінансової звітності щодо фінансових результатів	Уміння розраховувати коефіцієнтів рентабельності підприємства; проведення експрес-аналізу абсолютних показників фінансових результатів	Формування аналітичних висновків щодо структури та динаміки фінансових результатів, рівня прибутковості підприємства	Оцінка прибутковості суб'єкта господарювання

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Стаття	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
Актив				
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	418	178	902
первісна вартість	1001	7 463	7 499	15 274
накопичена амортизація	1002	7 045	7 321	14 372
Незавершені капітальні інвестиції	1005	19 282	38 010	42 637
Основні засоби:	1010	1 881 827	1 851 950	1 909 867
первісна вартість	1011	2 206 501	2 359 328	1 909 867
знос	1012	324 674	507 378	0
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0	0	0
Інші фінансові інвестиції	1035	8 524	8 524	8 539
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	1 282	1 853	1 786
Відстрочені податкові активи	1045	28 432	23 770	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	1 939 765	1 924 285	1 963 731

Продовження додатка Б
Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	26 569	35 702	19 144
Виробничі запаси	1101	0	0	0
Незавершене виробництво	1102	0	0	0
Готова продукція	1103	0	0	0
Товари	1104	0	0	0
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	198 251	270 418	295 214
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	4 551	1 326	81 458
з бюджетом	1135	0	31 422	10 571
у т. ч. з податку на прибуток	1136	0	31 421	10 570
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3 278	3 228	2 921
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	65 491	69 969	68 331
Готівка	1166	0	0	0
Рахунки в банках	1167	65 489	69 964	68 330
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах, у т. ч. в	1180	0	0	0
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	32 600	39 555	32 698
Усього за розділом II	1195	330 740	451 620	510 337

Продовження додатка Б
Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	2 270 505	2 375 905	2 474 068
Пасив				
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	64 135	64 135	64 135
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	18 681	50 943	0
Додатковий капітал	1410	1 829 310	1 847 981	1 813 004
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	6 254	7 690	4 999
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	36 554	36 376	32 776
Неоплачений капітал	1425	0	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	1 954 934	2 007 125	1 914 914
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	2 163
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	27 927	2 945	136 603
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви, у т. ч.:	1530	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних	1532	0	0	0

Продовження додатка Б
Закінчення табл. Б.1

1	2	3	4	5
резерв незароблених премій	1533	0	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Усього за розділом II	1595	27 927	2 945	138 766
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	860	1 347	26 173
за товари, роботи, послуги	1615	13 335	48 996	123 563
за розрахунками з бюджетом	1620	16 884	19 437	5 753
за у т. ч. з податку на прибуток	1621	1 352	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	4 903	5 992	4 579
за розрахунками з оплати праці	1630	10 533	12 793	10 137
за одержаними авансами	1635	193 387	236 390	191 243
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	21 644	15 875	21 220
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	26 098	25 005	37 720
Усього за розділом III	1695	287 644	365 835	420 388
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	2 270 505	2 375 905	2 474 068

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 655 841	3 396 649
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-3 528 157	-3 206 542
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	127 684	190 107
збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших стра- хових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	82 573	50 611
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біоло- гічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	-68 095	-64 155
Витрати на збут	2150	0	-21 182
Інші операційні витрати	2180	-32 688	-32 984

Закінчення додатка Б
Закінчення табл. Б.2

1	2	3	4
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	109 474	122 397
збиток	2195	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	9 980	18 295
Фінансові витрати	2250	-87 118	-102 376
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	-442	-9 666
Прибуток (збиток) від впливу інфляції	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	31 894	28 650
збиток	2295	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-3 347	101
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	28 547	28 751
збиток	2355	0	0

Алгоритм розрахунку фінансових показників (коефіцієнтів)

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
1	2	3
1. Аналіз майнового стану підприємства		
1.1. Коефіцієнт зносу основних засобів	$p. 1012 \text{ ф.1} / p.1011 \text{ ф.1}$	Зменшення
1.2. Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\text{Вартість основних засобів, що надійшли} / p.1011 \text{ ф.1 (гр. 4)}$	Збільшення
1.3. Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\text{Вартість основних засобів, що вибули} / p.1011 \text{ ф.1 (гр. 3)}$	Має бути меншим, ніж коефіцієнт оновлення основних засобів
2. Аналіз ліквідності підприємства		
2.1. Коефіцієнт покриття	$\frac{\text{ф.1, p.1195}}{\text{ф.1, p.1695}}$	> 1
2.2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{ф.1, p.1195} - \text{p.1100} - \text{p.1110}}{\text{ф.1, p.1695}}$	0,6 – 0,8
2.3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{ф.1, p.1160} + \text{p.1165}}{\text{ф.1, p.1695}}$	> 0, збільшення
2.4. Чистий оборотний капітал, тис. грн	$(p. 1195 - p. 1695) \text{ ф. 1}$	> 0, збільшення
3. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства		
3.1. Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	$\frac{p. 1495}{p. 1900}$	> 0,5
3.2. Коефіцієнт фінансування	$\frac{p.1900 - p.1495}{p.1495}$	< 1, зменшення
3.3. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$\frac{\text{ф.1, p.1495} - \text{p.1095}}{\text{ф.1, p.1195}}$	> 0,1
3.4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{p.1495 - p.1095}{p.1495}$	> 0, збільшення

Продовження додатка В
Закінчення табл. В.1

1	2	3
4. Аналіз ділової активності підприємства		
4.1. Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1300_{\text{П}} + 1300_{\text{К}})}$	Збільшення
4.2. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1610_{\text{П}} + \dots + 1650_{\text{П}} + 1610_{\text{К}} + \dots + 1650_{\text{К}})}$	Збільшення
4.3. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1125_{\text{П}} + \dots + 1155_{\text{П}} + 1125_{\text{К}} + \dots + 1155_{\text{К}})}$	Збільшення
4.4. Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	$\frac{\text{тривалість періоду}}{\text{коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості}}$	Зменшення
4.5. Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	$\frac{\text{тривалість періоду}}{\text{коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості}}$	Зменшення
4.6. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1100_{\text{П}} + 1110_{\text{П}} + 1100_{\text{К}} + 1110_{\text{К}})}$	Збільшення
4.7. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1005_{\text{П}} + 1010_{\text{П}} + 1005_{\text{К}} + 1010_{\text{К}})}$	Збільшення
4.8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1495_{\text{П}} + 1495_{\text{К}})}$	Збільшення
5. Аналіз рентабельності підприємства		
5.1. Коефіцієнт рентабельності активів	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2350(2355) * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1300_{\text{П}} + 1300_{\text{К}})}$	> 0, збільшення
5.2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2350(2355) * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1495_{\text{П}} + 1495_{\text{К}})}$	> 0, збільшення
5.3. Коефіцієнт рентабельності діяльності	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2090(2095)}{\phi.2 \text{ р.}2000}$	> 0, збільшення
5.4. Коефіцієнт рентабельності продукції	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2190(2195)}{\phi.2 \text{ р.}(2050 + 2180)}$	> 0, збільшення

**Зведена таблиця фінансових показників підприємства
(складається для показників додатка В.1)**

Показник	Нормативне значення	_____ р. (1 період) на початок року	_____ р. (2 період) на початок року	_____ р. (3 період)		Відхилення		
				на початок періоду	на кінець періоду	2 періоду до 1 періоду	3 періоду (початок) до 2 періоду	кінець 3 періоду до початку 3 періоду
1	2	3	4	5	6	$7 = 4 - 3$	$8 = 5 - 4$	$9 = 6 - 5$

Аналіз структури та динаміки активів підприємства

42

№ п/п	Найменування показників	Форма звітності, код рядка	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Абсолютне зростання, тис. грн (6 - 4)	Коефіцієнт зростання (6 / 4)
			сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Необоротні активи, усього, в. т. ч.:	ф. 1, р. 1095						
1.1	нематеріальні активи (залишкова вартість)	ф. 1, р. 1000						
1.1.1	первісна вартість	ф. 1, р. 1001						
1.1.2	знос	ф. 1, р. 1002						
1.2	Основні засоби (залишкова вартість)	ф. 1, р. 1010						(К.о.з.)
1.2.1	первісна вартість	ф. 1, р. 1011						
1.2.2	знос	ф. 1, р. 1012						
1.3	Незавершені капітальні інвестиції	ф. 1, р. 1005						(Кн.б.)
1.4	Довгострокові фінансові інвестиції	ф. 1, рр. 1030 + + 1035						(Кд.ф.і.)
1.5	Інші необоротні активи	ф. 1, р. 1040 + + ... + р.1090						

Продовження додатка Г
Закінчення табл. Г.1

43

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	Оборотні активи, усього в т. ч.:	ф. 1, р. 1195						
2.1	Запаси, усього, в т. ч.:	ф. 1, р. 1100						(Кз.)
2.1.1	виробничі запаси	ф. 1, р. 1101						
2.1.2	незавершене виробництво	ф. 1, р. 1102						
2.1.3	готова продукція	ф. 1, р. 1103						
2.1.4	товари	ф. 1, р. 1104						
2.2	Дебіторська заборгованість усього	ф. 1, р. 1120 + + ... + р. 1155						
2.3	Грошові кошти та їх еквіваленти	ф. 1, р. 1160 + + р. 1165						
2.4	Інші оборотні активи	ф. 1, р. 1190						
2.5	Витрати майбутніх періодів	ф. 1, р. 1170						
3	Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	ф. 1, р. 1200						
4	Вартість активів	ф. 1, р. 1300						(Кв.а)

Аналіз дохідності активів

№ п/п	Найменування показників	Форма звітності, код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Абсолютне зростання, тис. грн	Коефіцієнт зростання
1	2	3	4	5	6 = 5 - 4	7 = 5 / 4
1	Вартість активів підприємства	ф. 1, р. 1300				(Кв.а)
2	Сукупний дохід	ф. 2, р. 2000 + + 2120 + 2200 + + 2220 + 2240				(Кс.д)
3	Різниця у значеннях коефіцієнтів	*	*	*		(Кс.д - Кв.а)
4	Сума сукупного доходу на 1 грн вартості активів (Кд.а)	*	(р. 2 / р. 1)	(р. 2 / р. 1)		(Кд.а)

* – значення у комірці не вказується.

Аналіз структури та динаміки фінансових результатів

45

№ п/п	Найменування показників	Форма звітності, код рядка	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Абсолютне зростання, тис. грн (6 – 4)	Коефіцієнт зростання (6 / 4)
			сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	ф. 2, р. 2000		–		–		
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	ф. 2, р. 2050		–		–		
3	Валовий прибуток (р. 1 – 2)	ф. 2, р. 2090 (2095)						(Квал.пр/зб.)
4	Інші доходи операційної діяльності	ф. 2, р. 2120		–		–		
5	Інші витрати операційної діяльності	ф. 2, р. 2130 + + р. 2150 + р. 2180		–		–		
6	Фінансовий результат від операційної діяльності	ф. 2, р. 2190 (2195)						(Коп.д)
7	Доходи фінансової діяльності	ф. 2, р. 2200 + + р. 2220		–		–		
7.1	Дохід від участі у капіталі	ф. 2, р. 2200		–		–		
7.2	Інші фінансові доходи	ф. 2, р. 2220		–		–		

Продовження додатка Г
Закінчення табл. Г.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	Витрати фінансової діяльності	ф. 2, р. 2250 + + р 2255		–		–		
8.1	Фінансові витрати	ф. 2, р. 2250		–		–		
8.2	Втрати від участі в капіталі	ф.2, р. 2255		–		–		
9	Фінансовий результат від фінансової діяльності (р. 7 – 8)	ф. 2, р. 2200 + + р. 2220 + р. 2250 + + р. 2255						(Кф.д)
10	Інші доходи	ф. 2, р. 2240		–		–		
11	Інші витрати	ф. 2, р. 2270		–		–		
12	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (р. 6 + 9 + 10 – 11)	ф. 2, р. 2290 (2295)		100		100		(Кз.д)
13	Чистий фінансовий результат (прибуток/збиток)	ф. 2, р. 2350 (2355)		–		–		(Кч.п/зб.)

Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства

№ п/п	Показники	Джерело інформації (формула для розрахунку)	Оптимальне значення показника	Галузевий норматив показника	Фактичне значення показника		
					за попередній період	за звітний період	відхилення
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Коефіцієнт рентабельності активів	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2350(2355) * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1300_{\text{П}} + 1300_{\text{К}})}$	> 0, збільшення				
2	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2350(2355) * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1495_{\text{П}} + 1495_{\text{К}})}$	> 0, збільшення				
3	Коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2350(2355) * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1900_{\text{П}} + 1900_{\text{К}})}$	> 0, збільшення				
4	Коефіцієнт рентабельності діяльності	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2090(2095)}{\phi.2 \text{ р.}2000}$	> 0, збільшення				
5	Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{р.}1012 \phi.1}{\text{р.}1011 \phi.1}$	зменшення				
6	Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\phi.2 \text{ р.}2000 * 2}{\phi.1 \text{ р.}(1300_{\text{П}} + 1300_{\text{К}})}$	збільшення				

Закінчення додатка Г
Закінчення табл. Г.4

48

1	2	3	4	5	6	7	8
7	Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства	$\frac{p.1495}{p.1595 + p.1695}$	$\geq 0,5$, збільшення				
8	Коефіцієнт покриття	$\frac{\phi.1, p.1195}{\phi.1, p.1695}$	> 1 , збільшення				
9	Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{p.1195}{p.1595 + p.1695}$	збільшення				
10	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\phi.1, p.1160 + p.1165}{\phi.1, p.1695}$	0,2 – 0,35				
11	Коефіцієнт заборгованості	$\frac{p.1595 + p.1695}{p.1495}$	0,5 – 0,7				
12	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$\frac{p.1595 + p.1695}{p.1900}$	< 1 , зменшення				
13	Прибутковість інвестицій (за методом участі в капіталі)	$\frac{\phi.2, p.2350}{\phi.1, p.1030} * 100\%$	~11,5 %				

Система показників оцінювання фінансового стану підприємства

49

Аспекти діяльності, що відстежуються	Основні показники, які характеризують аспекти діяльності, що відстежуються, одиниця виміру	Порядок розрахунку аналітичних показників	Висновки
1	2	3	4
1. Показники оцінки стану основних засобів	Частка основних засобів в активах підприємства, %	$\frac{ВОЗ \times 100}{Б}$	Показує, скільки в балансі підприємства становлять основні засоби
	Частка активної частини основних засобів, %	$\frac{ВАЧОЗ \times 100}{ВОЗ}$	Зростання цього показника в динаміці розцінюється як сприятлива тенденція
	Коефіцієнт зносу основних засобів, %	$\frac{ЗОЗ \times 100}{ПВОЗ}$	Характеризує стан основних засобів
	Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів, %	$\frac{ЗАЧОЗ \times 100}{ПВАЧОЗ}$	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення активної частини основних засобів
	Коефіцієнт відновлення, %	$\frac{ПВОЗНПП \times 100}{ПВОЗКП}$	Показує, яку частину основних засобів на кінець року становлять нові основні засоби
	Коефіцієнт вибуття, %	$\frac{ПВОЗВПП \times 100}{ПВОЗПП}$	Показує, яка частина основних засобів та які з них були на балансі підприємства на початок року, вибули у зв'язку зі зносом або іншими причинами
	Ступінь придатності основних засобів у межах нормативного строку служби, %	$\frac{(ЗОЗ - ОЗПА) \times 100}{ОЗ - ОЗПА}$	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення основних фондів підприємства

Продовження додатка Д
Продовження табл. Д.1

1	2	3	4
	Співвідношення суми основних засобів основної діяльності до суми основних засобів загалом по підприємству станом на кінець року, %	$\frac{\text{ОЗОД} \times 100}{\text{ОЗ}}$	Показує, яку частину всіх основних засобів займають основні засоби основної діяльності; зростання показника свідчить про збільшення інвестиції в основну діяльність
	Питома вага повністю зношених основних засобів, %	$\frac{\text{ОЗПА} \times 100}{\text{ОЗ}}$	Відображає питому вагу повністю амортизованих основних засобів у загальному обсязі основних засобів підприємства
50	2.1 Оцінка ліквідності		
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (Кал)	$\frac{\text{ГК} + \text{ПФІ}}{\text{ПЗ}}$	Показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена негайно, найбільш жорсткий критерій ліквідності, граничне значення – 0,1 – 0,2
	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	$\frac{\text{ОА} + \text{ВМП}}{\text{ПЗ}}$	Значення залежить від галузей і видів діяльності, його зростання розцінюється як сприятлива тенденція, граничне значення – 1,5
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{(\text{ОА} - \text{З} - \text{ВМП})}{\text{ПЗ}}$	Під час аналізу тенденції зміни цього показника необхідно приділяти увагу факторам, які її обумовили
	Маневреність власних оборотних засобів	$\frac{\text{ОА}}{\text{ВОА}}$	Для нормального функціонування підприємства цей показник змінюється в межах від 0 до 1
	Частка оборотних коштів в активах, %	$\frac{\text{ОА} \times 100}{\text{Б}}$	Показує, яку частину в активах підприємства становлять оборотні кошти

Продовження додатка Д
Продовження табл. Д.1

1	2	3	4
	Частка власних оборотних коштів в їх загальній сумі, %	$\frac{BOA \times 100}{OA}$	Показує, яку частину становлять власні оборотні кошти в загальному обсязі оборотних коштів підприємства
	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів, %	$\frac{BOA \times 100}{З}$	Рекомендована нижня межа цього показника становить 50 %
	Частка запасів в оборотних активах, %	$\frac{З \times 100}{OA}$	Показує, яку частину в оборотних активах підприємства становлять запаси
	Коефіцієнт покриття запасів	$\frac{НДП}{З}$	Якщо значення цього показника менше, ніж 1, то поточний фінансовий стан підприємства розглядається як нестійкий
	Коефіцієнт покриття	$\frac{OA}{ПК}$	Нормативне значення повинно перевищувати 1
	Коефіцієнт фінансової автономії	$\frac{BK}{Б}$	Критичне значення – 0,5; збільшення значення цього показника або зростання показника свідчить про припинення фінансової залежності підприємства від позикових коштів
	2.2 Оцінка фінансової стійкості		
	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	$\frac{BK}{Б}$	Зростання цього показника свідчить про збільшення фінансової стійкості, стабільності та незалежності підприємства
	Коефіцієнт структури позикового капіталу	$\frac{ДП}{ПК}$	Показує, яку частину в позиковому капіталі підприємства становлять довгострокові пасиви

Продовження додатка Д
Продовження табл. Д.1

1	2	3	4
	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{ПК}{Б}$	Показує, яку частину в балансі підприємства становить позиковий капітал
	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{ДП}{НА}$	Показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів фінансується зовнішніми інвесторами
	Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{Б}{ВК + ЗНВП + ДМП}$	Збільшення значення цього показника в динаміці свідчить про зростання частки позикових коштів в структурі джерел фінансування підприємства
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{ВК - НА}{ВК}$	Значення цього показника залежить від структури капіталу та галузевої приналежності підприємства. Для того щоб зробити висновок, необхідно порівняти значення цього показника з загальногалузевим розміром
	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{ДП}{ДП + ВК}$	Зростання цього показника в динаміці – негативна тенденція, яка свідчить про залежність від фінансування ззовні
	Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	$\frac{ПК}{ВК}$	Збільшення значення цього показника свідчить про зниження фінансової стійкості, та навпаки
	Показник фінансового лівериджу	$\frac{ВК}{Б - ВК}$	Зменшення значення цього показника свідчить про позитивні зрушення
	Продуктивність праці, тис. грн/особу	$\frac{ВР}{СОК}$	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства

Продовження додатка Д
Продовження табл. Д.1

53

1	2	3	4
	Коефіцієнт забезпечення власними засобами	$\frac{ВК + ЗНВП + ДМП - НА}{ОА}$	Зростання цього показника забезпечує для неплатоспроможного підприємства можливість використання позасудових заходів відновлення платоспроможності; граничне значення – 0,1
	Фондовіддача, грн/грн	$\frac{ВР}{СРВК}$	Значення показника залежить від галузевих особливостей підприємства
	Оборотність коштів у розрахунках, оборотів, ОКРО	$\frac{ВР}{СДЗ}$	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
	Час обороту коштів у розрахунках, днів, ЧОКР	$\frac{360 \text{ днів}}{ОКРО}$	Зменшення показника свідчить про збільшення ОКРО та є сприятливою тенденцією для підприємства
	Оборотність запасів, оборотів, ОЗО	$\frac{СР}{Зср}$	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
	Час обороту запасів, днів, ЧОЗ	$\frac{360 \text{ днів}}{ОЗО}$	Сприятливою вважається тенденція зниження цього показника
	Час обороту кредиторської заборгованості, днів, ЧОКЗ	$\frac{СКЗ \times 360 \text{ днів}}{СР}$	Сприятливою вважається тенденція зниження показника
	Тривалість операційного циклу, днів, ТОЦ	ЧОКР + ЧОЗ	Зменшення значення показника вважається сприятливою тенденцією для підприємства
	Тривалість фінансового циклу, днів	ТОЦ – ОКЗД	Зменшення значення показника вважається сприятливою тенденцією для підприємства
	Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	$\frac{СДЗ}{ВР}$	Зменшення значення показника вважається сприятливою тенденцією

Продовження додатка Д
Закінчення табл. Д.1

54

1	2	3	4
	Оборотність власного капіталу, оборотів	$\frac{ВР}{СРВК}$	Збільшення значення цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
	Оборотність сукупного капіталу, оборотів	$\frac{ВР}{Б}$	Збільшення значення цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
	Коефіцієнт стійкості економічного росту	$\frac{ЧП - ДВА}{ВК}$	Показує, якими в середньому темпами може розвиватися підприємство в майбутньому
	Поточна платоспроможність	ДФлук + ДФлін + ГК – КП	Від'ємний результат свідчить про поточну неплатоспроможність підприємства
	Коефіцієнт Бівера	$\frac{(ЧП - А)}{ПК}$	Якщо показник не перевищує 0,2, це відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва
	2.3 Оцінка рентабельності		
	Рентабельність продукції, %	$\frac{ВПЗ \times 100}{СР + АВ + ВЗ}$	Збільшення значення показників рентабельності вважається сприятливою тенденцією для підприємства
	Рентабельність активів, %	$\frac{ПЗЗД \text{ зп} \times 100}{(Б \text{ нач} + Б \text{ кін}) / 2}$	
	Рентабельність сукупного капіталу, %	$\frac{ЧП \times 100}{Б}$	
	Рентабельність власного капіталу, %	$\frac{ЧП \times 100}{СРВК}$	
	Період окупності власного капіталу	$\frac{СРВК}{ЧП}$	Сприятливою тенденцією для підприємства вважається зниження значення цього показника

**Перелік показників, що використовуються при здійсненні
поглибленого аналізу фінансово-господарського стану
неплатоспроможних підприємств**

Скорочення	Найменування показника
1	2
Б	Баланс
Б початок	Баланс на початок періоду
Б кінець	Баланс на кінець періоду
ВК	Власний капітал
ВОА	Власні оборотні активи
ВОЗ	Вартість основних засобів (залишкова)
ГК	Грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті, поточні фінансові інвестиції
ДП	Довгострокові пасиви
З	Запаси
ЗОЗ	Знос основних засобів (на початок, кінець періоду)
ЗНВП	Забезпечення наступних виплат і платежів
ДМП	Доходи майбутніх періодів
ПФІ	Поточні фінансові інвестиції
ПЗ	Поточні зобов'язання
ДФІук	Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств
ДФІін	Довгострокові фінансові інвестиції – інші
ВМП	Витрати майбутніх періодів
НА	Необоротні активи
НДП	"Нормальні" джерела покриття
ОА	Оборотні активи
ПВОЗ	Первісна вартість основних засобів (на початок, кінець періоду)
ПВОЗКП	Первісна вартість основних засобів на кінець періоду
ПВОЗПП	Первісна вартість основних засобів на початок періоду
ПК	Позиковий капітал (довгострокові та поточні зобов'язання)
СРВК	Середня вартість основних засобів
СДЗ	Середня дебіторська заборгованість
СЗ	Середні запаси
СКЗ	Середня кредиторська заборгованість
ФК	Функціонуючий капітал
ВР	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Продовження додатка Д
Закінчення табл. Д.2

1	2
ЗВЗП	Затрати на виробництво та збут продукції
ВПЗ	Валовий прибуток (збиток)
СР	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
АВ	Адміністративні витрати
ВЗ	Витрати на збут
ПЗЗД зп	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності за звітний період
ЧП	Чистий прибуток (збиток)
А	Амортизація як елемент операційних витрат
ВАЧОЗ	Вартість активної частини основних засобів на кінець року
ЗАЧОЗ	Знос активної частини основних засобів на кінець року
ПВАЧОЗ	Первісна вартість активної частини основних засобів на початок року
ПВОЗВПП	Первісна вартість основних засобів, які вибули протягом періоду
ПВОЗНПП	Первісна вартість основних засобів, які надійшли протягом періоду
ОЗ	Основні засоби (усього по підприємству) станом на кінець року
ОЗОД	Основні засоби основного виду економічної діяльності
ОЗПА	Вартість основних засобів, на які повністю нараховано амортизацію (знос)

Таблиця Д.3

**Основні показники, що визначають
фінансово-господарський стан підприємства**

№ п/п	Показники	Фактичне значення за два попередні роки			Примітки (висновки), нормативне значення
		20__ р.	20__ р.	зміни (+/-)	
1	2	3	4	5	6
1.1. Загальні показники діяльності підприємства					
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн				
2	Чистий прибуток (збиток), тис. грн				
3	Середньооблікова чисельність працівників, осіб				
4	Фонд оплати праці, тис. грн				
5	Власний капітал, тис. грн				
6	Необоротні активи, тис. грн				

Продовження додатка Д
Закінчення табл. Д.3

1	2	3	4	5	6
7	Довгострокові зобов'язання, тис. грн				
8	Короткострокові кредити та позики, тис. грн				
9	Дебіторська заборгованість, тис. грн				
10	Запаси, тис. грн				
11	Власні оборотні засоби, тис. грн				
12	Функціонуючий капітал, тис. грн				
13	Продуктивність праці, тис. грн/осіб				
1.2. Показники ліквідності					
14	Коефіцієнт поточної ліквідності				1,5
15	Коефіцієнт швидкої ліквідності				0,6 – 0,8
16	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)				0,2 – 0,35
17	Маневреність власних оборотних засобів				0 – 1
18	Коефіцієнт покриття запасів				> 1
19	Коефіцієнт фінансової автономії				0,5
1.3. Показники фінансової стійкості					
20	Коефіцієнт концентрації власного капіталу				> 0,5
21	Коефіцієнт фінансової залежності				= 2
22	Коефіцієнт маневреності власного капіталу				> 0,1
23	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу				< 0,5
24	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень				
25	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів				
26	Коефіцієнт структури позикового капіталу				
27	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів				
28	Коефіцієнт забезпечення власними засобами				0,1
29	Показник фінансового лівериджу				< 0,25
30	Тривалість фінансового циклу				
31	Поточна платоспроможність				
32	Коефіцієнт Бівера				> 0,2

Формування чистого прибутку

Період, одиниця виміру	Чистий дохід (виручка) від реалізації	Операційні витрати та доходи	Фінансовий результат від операційної діяльності	Інші звичайні доходи та витрати	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	Надзвичайні доходи та витрати	Податки на прибуток	Чистий прибуток, збиток (+/-)
Рік								
тис. грн								
%	100							

Таблиця Д.5

Аналіз структури прибутку підприємства

№ п/п	Показник	Код рядка форми № 2	На початок року		На кінець звітної періоду		Відхилення	
			тис. грн	частка в загальному обсязі, %	тис. грн	частка в загальному обсязі, %	(+,- тис. грн)	(+,- %)
1	Фінансові результати від операційної діяльності	2190 (2195)						
2	Дохід (втрати) від участі в капіталі	2200 – 2255						
3	Інші фінансові доходи (витрати)	2220 – 2250						
4	Інші доходи (витрати)	2240 – 2270						
5	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	2290 (2295)						

Аналіз показників рентабельності (%)

№ п/п	Найменування показника	За попередній рік	За поточний рік	Зміни (+/-)
1	Рентабельність продукції			
2	Рентабельність основної діяльності			
3	Рентабельність сукупного капіталу			
4	Рентабельність власного капіталу			
5	Період окупності власного капіталу			

Зміст

Вступ.....	3
1. План-структура тренінгу з розподілом етапів і часу.....	5
2. Організаційна структура тренінгу	8
3. Методичні рекомендації з проведення змістової частини тренінгу	13
4. Організація самостійної роботи студентів у межах тренінгу	16
5. Система контролю та оцінювання результатів тренінгу, успішності навчання студентів	20
6. Методичні рекомендації студентам щодо поведінкових і мотиваційних особливостей участі у тренінгу	24
Висновки.....	26
Рекомендована література.....	27
Основна	27
Додаткова	28
Інформаційні ресурси	29
Додатки.....	30

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до комплексного тренінгу
"Комплексний аналіз та оцінка
фінансового стану підприємства"
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Берест** Марина Миколаївна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *А. С. Ширініна*

План 2019 р. Поз. № 23 ЕВ. Обсяг 61 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*